

Justisministeriet Finland

Yrsa.nyman@gov.fi

DIN CUJ./ DERES REF:

Yrsa Nyman

BEAIVI / DATO:

13.01.2025

ASSEMEANNUDEADJI / SAKSBEHANDLER:

Laila Susanne Vars

Forvaltningen av Sametingets valgmanntall- informasjon fra Sametinget i Norge til Justisministeriet i anledning forberedelse av ny sametingslov i Finland

Justisministeriet har bedt Sametinget i Norge informere om forvaltningen av Sametingets valgmanntall i forbindelse med arbeidet med revisjon av sametingsloven i Finland. Sametingets administrasjon ved seksjon for valg og parlamentsforvaltning har utarbeidet svaret til Justisministeriet.

1. Forvaltningen av Sametingets valgmanntall

Sametinget er øverste myndighet for sametingsvalget, jf. sameloven § 2-10 og grunnlovens § 108:

Samelovens § 2-10: Valgmyndighet.

Sametinget er øverste valgmyndighet ved valg til Sametinget.

Dette innebærer at Sametinget har ansvaret for sametingsvalget og for forvaltningen av valgmanntallet (saksbehandling knyttet til Sametingets valgmanntall og klager knyttet til valgmanntallet og valget). Sametinget samarbeider med andre myndigheter slik som Valgdirektoratet og kommuner i gjennomføringen av sametingsvalget.

Sametingets plenum er Sametingets øverste organ, og plenum har gjennom plenumsvedtak delegert ansvaret for sametingsvalget og forvaltningen av Sametingets valgmanntall til Sametingets plenumsledelse som ledes av plenumsleder som er heltidspolitiker. Plenumsledelsen delegerer ansvaret for saksbehandling i valgmanntallssaker til Sametingets administrasjon, plenumsledelsen har blant annet ansvaret for å påse at administrasjonen har gode rammer for saksbehandlingen av valgmanntallssaker og følger opp plenumsvedtak knyttet til sametingsvalget, valgordningen og valgmanntallet. Sametingets administrasjon saksbehandler begjæringer om innføring i Sametingets valgmanntall etter kriteriene som følger av samelovens § 2-6. Det er ingen politisk behandling av innføringer i valgmanntallet. Vedtak om innskriving i valgmanntallet eller avslag på innskriving, er vedtak som kan påklages etter reglene i forvaltningsloven. Informasjon om klagemuligheter vedlegges alle avslag om innskriving i valgmanntallet. Utskriving fra valgmanntallet behandles også administrativt, og det er laget et eget elektronisk skjema for dette. Sametinget krever ikke at den som ønsker å strykes fra valgmanntallet oppgir noen begrunnelse, men Sametinget har siden 2024 anmodet alle som

ikke lenger ønsker å ha stemmerett ved Sametingsvalget om å oppgi årsak til utmelding. Å oppgi begrunnelse for utmelding er dermed valgfritt.

Kriteriene som Sametingets administrasjon vurderer jf. forskrift om sametingsvalg § 5-§ 6, følger av Samelovens § 2-6.

§ 2-6. Sametingets valgmanntall.

Alle som avgir erklæring om at de oppfatter seg selv som same, og som enten

- a. har samisk som hjemmespråk, eller*
- b. har eller har hatt forelder, besteforelder eller oldeforelder med samisk som hjemmespråk, eller*
- c. er barn av person som står eller har stått i Sametingets valgmanntall, kan kreve seg innført i Sametingets valgmanntall.*

Begjæring om innføring i Sametingets valgmanntall rettes til Sametinget.

Sametingets valgmanntall utarbeides av Sametinget på grunnlag av folkeregisteret, valgmanntallet ved siste sametingsvalg og de krav om innføring eller strykning som er kommet i løpet av valgperioden. Sametingets valgmanntall skal føres kommunevis.

Når en person er innført i Sametingets valgmanntall, kan dette registreres i folkeregisteret. Denne registrering skal være tilgjengelig kun for den myndighet som har ansvaret for gjennomføring av valg til Sameting, eller etter samtykke fra Sametinget.

Sametingets valgmanntall kan føres ved hjelp av EDB.

1.1 Det subjektive vilkåret - § 2-6 første ledd

Det første vilkåret regnes som et subjektivt vilkår, hvor man forutsetter at man identifiserer som same. I skjemaet som fylles ut vil den som begjærer seg innført måtte krysse av «Ja» på spørsmålet om man oppfatter seg som same, og dette vil være nok til at vilkåret anses som oppfylt. Krysser man ikke av for at man oppfyller dette kriteriet vil innskriving i valgmanntallet avslås. Oppdager Sametinget at noen på et senere tidspunkt offentlig erkjenner at vedkommende ikke oppfyller det subjektive kriteriet kan Sametinget omgjøre sitt vedtak om innskriving i manntallet.

1.2 De objektive vilkårene - § 2-6 annet ledd

De objektive kriteriene utgjør sammen med det subjektive kriteriet grunnlaget for innføringen i sametingets valgmanntall. De objektive kriteriene ble intatt bl.a. fordi man så behovet for at kriteriene til en viss grad bør være kontrollerbare. Videre var det også vurdert at det å ha et manntall basert på kun subjektive vilkår, uten å ha noe objektiv å støtte seg på, ville gjøre det vanskelig for mange å ta stilling til spørsmålet om man «oppfatter seg som same». Det er i NOU 1984:18 om samenes rettstilling s. 537 uttrykt at: «Å basere et eventuelt samisk manntall med sikte på direkte valg til et samisk organ utelukkende på subjektive kriterier vil neppe være tilfredstillende. For det første vil dette umuliggjøre enhver form for kontroll med manntallet. Det er neppe grunn til å innføre noen sterk kontroll, men det vil trolig være enighet om at en viss grad av kontroll ut fra mer objektive forhold bør kunne foretas. Dette vil bidra til å hindre at det oppstår tvil om hvorvidt valget har gått riktig for seg. Og skulle det oppstå mistanke om uregelmessigheter, vil en kontrollordning kunne bidra til å avdekke slike. For det andre vil et manntall bygd på rent subjektive kriterier kunne stille en del personer i en vanskelig valgsituasjon. På spørsmål om man oppfatter seg som same, uten noen nærmere objektiv beskrivelse av samebegrepet, vil en del antakelig føle seg usikre og svare med et motspørsmål: Hva menes med same i denne sammenheng?»

Ved fastsettingen av de objektive kriteriene, vurderte utvalget (NOU 1984:18 om samenes rettstilling) ulike definisjoner av same-begrepet. I alle definisjonene som var nevnt, spilte språktilknytningen en sentral rolle. Fra NOU 1984:18 om samenes rettstilling s. 538: «Språket er formodentlig det mest karakteristiske, ytre «etnisitetsmerke», og det bør derfor utgjøre en viktig faktor når det gjelder å avgrense personkretsen på objektivt grunnlag». Men fordi det har skjedd en fornskingsprosess i mange samiske språkområder de siste par generasjoner – uten at samisk identitetsfølelse nødvendigvis er gått tapt i samme utstrekning – synes det rimelig å trekke inn

også foreldres og besteforeldres språktilknytning for å bestemme en persons tilhørighet. Alternativet «oldeforelder» ble tilføyet i § 2-6 første ledd bokstav b ved endringslov 28. februar 1997 nr. 18. Grunnen til at man går flere slektsledd tilbake, er den sterke fornorskingsprosessen i mange tidligere samiske områder – uten at samisk identitetsfølelse nødvendigvis er gått tapt, jf. Ot.prp. nr. 9 (1996-97) pkt. 2.5, s. 11.

1.2.1 § 2-6 annet ledd bokstav a)

De som har samisk som hjemmespråk, krysser av for dette alternativet på skjemaet for innmelding. Det å ha samisk som hjemmespråk, betyr at samisk er ett av de språkene som snakkes hjemme. Det foreligger ikke noe krav om at man har formell samiskkompetanse fra grunnskole, videregående eller høyere utdanning for å oppfylle kriteriet om samisk som hjemmespråk. Sametinget gjennomfører ingen språktesting av om kriteriet er oppfylt.

1.2.2 § 2- 6 annet ledd bokstav b)

Det kan i mange tilfeller være utfordrende å dokumentere hjemmespråket til ens beste- eller oldeforeldre. I forarbeidene til Sameloven er det drøftet at det i visse tilfeller kan være vanskelig å finne dokumentasjon på hjemmespråket til besteforeldrene. Det pekes på at man har anledning til å gjøre en vurdering ut ifra hvor beste/oldeforeldren bodde – dersom de bodde i områder hvor det ble snakket samisk, vil dette være et sterk indikator på at samisk var hjemmespråket.

Fra NOU 1984:18:

“Ved hjelp av de ulike registreringer av den samiske befolkning som har vært foretatt fra 1845 og framover, er det mulig å fremskaffe et nokså detaljert bilde av de bygder og grender hvor det ble talt samisk på besteforeldregenerasjonens tid. De offentlige registreringer kan ev. suppleres med personlig kunnskap hos eldre lokale kjentmenn og- kvinner. Dersom det godtgjøres at ens bestefar eller bestemor er vokst opp på et slikt sted, vil dette være et sterkt indisium på at samisk ble talt av den person det gjelder”.

Sametingets forvaltningspraksis vedrørende dokumentasjon på hjemmespråket til beste- eller oldeforeldre:

Begjæringer på dette kriteriet kan i de fleste tilfellene dokumenteres ved hjelp av søk i bl.a. folketellingene. Sametinget har likevel ikke praktisert et absolutt dokumentasjonskrav ved begjæringer på dette grunnlaget. Årsaken til dette er at de eldre offentlige registrene, som folketellingene – vedrørende registreringen av hjemmespråk, ikke nødvendigvis alltid er korrekt. Det antas at der personer har registrert lappisk/samisk som hjemmespråk i folketellingene, så vil dette være korrekt. De tilfeller der norsk er registrert som hjemmespråk, kan imidlertid være ukorrekt. Dette grunnet fornorskingsperioden, og det må være rimelig å anta at mange ikke ønsket å oppgi at de hadde samisk som hjemmespråk. Derfor har Sametingets forvaltningspraksis vært at man tillegger stor vekt på de opplysningene en person selv oppgir i begjæringsskjemaet, og at man med andre opplysninger enn de som fremgår i folkeregisteret kan sannsynliggjøre at samisk var ett av hjemmespråkene til beste- eller oldeforeldrene.

Andre kilder til dokumentasjon av hjemmespråk som Sametingets saksbehandlere vurderer kan være (dette er ikke en uttømmende liste, men eksempler på dokumentasjonskilder);

Folketellinger hvor nasjonalitet og/eller hjemmespråk er registrert
Bostedsadressen til beste- eller oldeforeldrene
Avisutklipp/reportasjer/artikler som omhandler beste- eller oldeforeldrene.
Opplysninger som fremgår av bygdebøker
Opplysninger i kirkebøker
Videoklipp av beste- eller oldeforeldrene hvor de snakker samisk
Bilder av beste- eller oldeforeldre
Dokumentasjon på at beste- eller oldeforelderen jobbet som samisk tolk
Samiske kulturuttrykk som Joik som historisk kilde

Dess flere kilder som kan legges ved en begjæring om innskriving i valgmannstallet, dess mer effektiv og mindre tidkrevende blir saksbehandlingen av manntallssaker.

I forarbeidene til sameloven (Ot.prp.nr.33 (1986–1987) punkt 11, s. 119) slås det fast at punkt a) og b) motsvarer de vilkår som ble brukt ved bedømmelsen i Finland om stemmerett til

delegationen för sameärenden. Under forarbeidene til sameloven ble det henvist til Förordningen om delegationen för sameärenden (824/1973) i Finland, hvorefter en same ble definert slik: *"Med same avses i denna förordning en person som själv eller av vars föräldrar eller far- eller morföräldrar åtminstone den ena enligt en av nordiska samerådets Finlands-sektion år 1962 företagen befolkningsundersökning befinns ha lärt sig samespråket såsom sitt första språk"*.

Etter forarbeidene til sameloven betyr hjemmespråk et språk som personen har anvendt hjemme under oppveksten. I denne sammenhengen anvendes ofte også ordet "morsmål". Om personen har anvendt flere språk hjemme i sin barndom, er det tilstrekkelig etter forarbeidene at samisk har vært ett av språkene, forutsatt at samisk ikke har vært lite anvendt. Begrepet "hjemmespråk" viser derfor til det språket man har lært hjemme av sine foreldre, sin nærmeste slekt eller andre nærstående.

1.2.3 § 2-6 annet ledd bokstav c)

Det at ens forelder står eller har stått i valgmanntallet er noe som Sametinget i utgangspunktet kan verifisere. Det kan imidlertid oppstå utfordringer dersom forelderen har meldt seg inn og ut av valgmanntallet før 2004. Før 2004 var det kommunene som førte manntallet, og Sametinget har per i dag ikke en fullstendig oversikt og inn- og utmeldinger før 2004.

Vurderingene av om kriteriene i samelovens § 2-6 er oppfylt baserer seg på forvaltningens (sametingets fagansattes) tolkning av loven, lovforarbeidene og forvaltningspraksis utviklet av Sametinget fra Sametinget overtok ansvaret for innskriving av personer i Sametingets valgmanntall fra 2005.

Begjæringer om innføring i sametingets valgmanntall har økt betraktelig de senere årene. Dette har medført at arbeidet med å saksbehandle begjæringene krever økte ressurser. Sametinget startet høsten 2024 med arbeidet med nye retningslinjer for saksbehandlingen av innskrivinger i Sametingets valgmanntall, som blant annet tydeliggjør den forvaltningspraksisen Sametinget har utviklet siden 2005. Retningslinjene er basert på Sametingets forvaltningspraksis vedrørende behandling av begjæringer om innføring i Sametingets valgmanntall. Disse retningslinjene vil fungere som veiledning for alle saksbehandlere som arbeider med begjæringer om innskriving i Sametingets valgmanntall, og vil sikre forutberegneligheten for alle som søker seg innskrevet.

2. Offentlig ettersyn av Sametingets valgmanntall og klageadgang

Sametinget er ansvarlig for at Sametingets valgmanntall ikke inneholder feil, og har ansvaret for å rette feil i valgmanntallet.

Klage på avslag på innføring i Sametingets valgmanntall kan påklages inn for Sametingets administrasjon, jf. Sameloven og FOR 2008-12-19 nr 1480: Forskrift om valg til Sametinget § 76, andre punktum.

§ 76.Klage

- (1) *Alle som har stemmerett, kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av valget i den valgkretsen der vedkommende er innført i Sametingets valgmanntall. Gjelder klagen spørsmål om stemmerett eller om adgangen til å avgi stemme, har også den som ikke er blitt innført i valgmanntallet, klagerett.*

Det er Sametinget som etter § 76 behandler klager knyttet til valggjennomføringen generelt og klager på avslag på innskriving i valgmanntallet. Hvis klager ikke får medhold i sin klage knyttet til avslag på innskriving i Sametingets valgmanntall, er vedtaket om avslag endelig og kan ikke påklages videre. Klager om avslag på innføring i valgmanntallet sendes til Sametinget, klageadgangen opplyses i vedtaket som kommer fra Sametinget, jf. redegjørelsen overfor. Sametinget er øverste organ for valgmanntallssaker, og både saksbehandlingen om innføring eller avslag om innføring til valgmanntallet og klagebehandlingen skjer som forvaltningsvedtak etter saksbehandling i Sametingets administrasjon (seksjon for valg og parlamentsforvaltning) etter dagens organisering av Sametinget.

For å sikre at valgmanntallet ikke inneholder feil, så legges valgmanntallet ut til offentlig ettersyn av kommunene (samevalgstyret) før gjennomføringen av sametingsvalget, jf. forskrift til valg til Sametinget § 8:

§ 8.Utlegging av Sametingets valgmanntall

(1) Samevalgstyret skal legge Sametingets valgmanntall ut til offentlig ettersyn så snart det lar seg gjøre. Valgmanntallet skal ligge ute til og med valgdagen i det året det er valg til Sametinget og i det året det er valg til kommunestyre og fylkesting.

Hvis det oppdages feil i valgmanntallet, så sendes melding til Sametinget etter eget skjema på Sametingets nettsider.

Etter forskriftens § 9 er Sametinget ansvarlig for å rette feil i manntallet:

§ 9.Krav om retting og oppdatering av Sametingets valgmanntall

(1) Den som mener at vedkommende selv eller noen annen uriktig er blitt innført eller utelatt fra Sametingets valgmanntall i kommunen, kan kreve at Sametinget retter opp feilen. Kravet skal være skriftlig og begrunnet.

(2) Sametinget kan oppdatere valgmanntallet så lenge det er praktisk mulig.

Denne bestemmelsen må leses i lys av Grunnlovens § 108, samelovens regler om Sametingets myndighet som øverste myndighetorgan for sametingsvalget og folkerettens regler om urfolks rett til intern selvbestemmelse, se særlig FNs Urfolksdeklarasjon artikkel 33. Bestemmelsen gir det samiske folket som kollektiv mulighet til å kontrollere valgmanntallet og melde fra om de oppdager feil i valgmanntallet, at noen er uriktig innført i valgmanntallet eller at noen som tidligere har vært innskrevet er falt ut av valgmanntallet f.eks i overgangen fra kommunenes forvaltning av valgmanntallet i 2004 til Sametinget overtok dette ansvaret i 2005.

Sametinget fører oversikt over innmeldinger og utmeldinger i Sametingets valgmanntall, og sametingets plenum har i sak 39/24 *Styrking av informasjon om Sametingets valgmanntall* vedtatt at forvaltningen av valgmanntallet skal styrkes. Saken inneholder en grundig gjennomgang av forvaltningen av Sametingets valgmanntall og utfordringer som Sametinget arbeider med. Link til saken:

<https://innsyn.onacos.no/sametinget/mote/norsk/wfdocument.ashx?journalpostid=2021148960&dokid=1296137&versjon=10&variant=A&>

Samisk Parlamentarisk Råd vil drøfte spørsmålet om etablering av et felles klageorgan for valgmanntallssaker i sitt plenums møte i Inari 16.1. 2025, i forslaget til vedtak så foreslås det at Sametingene igangsetter en utredning av spørsmålet om felles klageorgan i valgmanntallssaker. Sametinget i Norge vil uansett av denne prosessen foreta en egen vurdering av klagebehandlingen av valgmanntallssaker i Sametinget i Norge knyttet til oppfølgingen av Sametingets plenumsvedtak i sak 39/24, og plenumsbehandle saken innen utløpet av valgperioden 2021- 2025.

Hvis det er noe som er uklart eller hvis Justisministeriet behøver ytterligere informasjon utover det som fremgår av dette notatet, så er vi til deres disposisjon.

Dearvuodaiguin / Med vennlig hilsen

Laila Susanne Vars
Konst. Seksjonssjef valg og parlamentsforvaltning, Sametinget

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.